

СТРАЖИЛОВО

Власник и уредник
ЈОВАН ГРЧИЋ

У Новом Саду, 30 маја 1893.

ПЕСНИШТВО

КНЕЗ БОРИЧ

ЖАЛОСНА ИГРА У ПЕТ ЧИНОВА

написао Е. Сиглигетија

С мађарског превео Благоје Бранчић

ЧЕТВРТИ ЧИН

У Бодомирову шатору. Завеси узвучени те се преко види логор кретоносаца. Погдеоји стражари пролазе.

Прва појава

БОДОМИР (с првеним крестом на грудма). РУЖА
(у женском руху, седи му чело ногу)

БОДОМИР (тре чело)

Ни на то, кћери, ниси весела.

РУЖА

Да певам, што је деда умро?

БОДОМИР

А је л те вола? Он нас протера
У бели свет... А сад је свему крај.
Он сиђе у гроб и сад — наш је свет.
У место блудње и потуцања
Сад храбар, силан народ управљам
А сви ме воле. — Али шта је то?
Твој лик све блеђи. Нема румени
Нит око твоје блиста радошћу?

РУЖА

Ја давно венем. За што? И то знаш.

БОДОМИР

Да, жао ти је, велиш, за кућом.
Још нисмо дома. А кад стигнемо
Па нов бој почнем с љутим четама,
Да победимо — бићеш весела.

РУЖА

То, оче, јест; но ја не желим рат.

БОДОМИР

Ма то ти беше некад прва сласт!

РУЖА

Јест, некад.

БОДОМИР

Зар толика промена?
Јеси ли само слаби, мајчин дух?

РУЖА

Да, жена постах.

БОДОМИР (заједљиво)

Но па буди де!

Вретено врти место — бојни мач,
Шат стечем тако себи унука,
Ком не ће бити тежак бритки мач —

Избери мужа, храбра сокола
Међ поносима најпоноснијег!

РУЖА

Не, бабо, не ћу мужа бирати.

БОДОМИР

Шта? Јогуниш се? Мазно дериште!
И мом стрпљењу има краја, знај!

РУЖА

Ти мене као мушко негова,
А нисам мушко, већ сам девојка.
Но сад већ ни то нисам... Подивљах;
Осветила се љуто природа:
Ја нисам сад ни син ни кћи.

БОДОМИР

Да шта?!...

Ту мора бити дубљег узрока.

РУЖА

Не, нема.

БОДОМИР

Има! Само кријеш бол.

РУЖА

Зар ја?

БОДОМИР

Ти! Други тебе гризе јад.

РУЖА

О не веруј! Да л виде сузу кад?

БОДОМИР

То не, ал за то, јер се промена
Лагано збила.

РУЖА (силом да се смеје)

Оче, вараш се.

БОДОМИР

И ружа цвета, ма да корен њен
Изнутра можда гризе тајан црв
Те ружа вене па и увене.
То мене, ћери, баца у бригу.
Или сам ја крив?

РУЖА

Ниси, ниси ти,

Нек ти је мирно срце очино. (грли га)
У нарави је нашој промена,
Туровност је у мени давно већ
Па сада само изби, тера цвет,

И док прецвета, биће добро све —
По махни то, та кнез си, радуј се!

БОДОМИР

О, ја бих радо осто скитница,
Да натраг дође твоја веселост!

РУЖА

Па дође ваљда, веруј, прође све.
Ал мирно сад, јер нисмо сами ту.

Друга појава

БОРИЧ (с црвеним крестом, с наваљеним шлемом,
спушта завес). ПРЕЂАШЊИ

БОДОМИР

Овај се нешто боји, крије лик.

РУЖА

Је л он то, оче?

БОДОМИР

Ко?

РУЖА

Па Борич краљ.

БОРИЧ

Да, тај сам, Борич, али нисам краљ,
Већ бедни божјак, јадан бескућник —
Но добротворе за то поштујем:
Свој верног побру и свог анђела.
(пружа им руке)

БОДОМИР

Говори, шта се збило на ново?
Зар Галиција... Да л је остави?

БОРИЧ

Док тражах ову већу државу,
У том и ону малу изгубих.
Ни стопе земље немам ето сад
И да ме овде самрт задеси,
У земљи, што је моја по правди,
Ни гроба не би дали телу мом,
Већ јели би ме црни гаврани —
Толико мрзи моје име свак.
Још имам мач, а тај је оштар зар.

БОДОМИР

Над мачем јунак блага не има,
Јер њим сву штету може вратити —
А где ти оста жена?

БОРИЧ

Моли се...

У манастиру. Дух је у ње јак,
Ал тело нежно за те поборе,
Да дели са мном све што даје рат;
Већ нек се моли, док се бије бој!
Но само канда слабо слуша Бог.
Проклетство неко мене гони баш
И невидовна рука нечија
Отискује ме недољиво:
И с *јаком* војском *увек* губим бој
А савезници остављају ме!
Толико крви па — све узалуд.

ВОДОМИР

Па сад си главу посо пепелом,
И на груд знамен крста придено
Да пођеш зар у свету земљу чак,
Да бијеш бој са Сараценима,
Па тим да кајеш грехе?

БОРИЧ

Грехе?! Ја?

Је л' грех да водим рат и до смрти,
Кад тражим оно, што ми припада?
Јер мој је престо, а не даду га!
Шта морам, него да га отимам?
И за то већ, да матер осветим.
Јер потвора је у гроб отера,
Одузевши јој светло име, част.

ВОДОМИР

А има л' наде?

БОРИЧ

Ја се не дигох
У свету земљу, у бој за веру —
Јер мени нису криви Арани:
У *овој* земљи живи злотвор мој.
Већ узех маску, јер сам омрзнут,
Па би ме можда ко удавио!
И с тог се кријем као мрва пра
У мору света. Али мрва та
У себи скрива олуј — против њих.
А замку добро сместих, оправих:
На бачен мамац већ се скупљају.
А ко? Ма ко? Све једно, протуве,
Да кољу и да гину подобни.
О, скини с мене мрки поглед твој,
Та мене већ толико гони коб,
Да постах дрво, које људе сад
К'о цифре сматрам ил махину тек,
Да могу баш и замке плести њом —
Јер и то смем спрам хула, лунекџа.
До тебе дођох, дивни јуначе,

Но не да уђеш с нама у коло
— Та тебе срећа зове, иди с њом! —
Већ дођох, да се с тобом опростим,
И с анђелом, што мене избави! (Ружи)
— Но каква сета тебе сада тре —

РУЖА (одлучно, прекидајући)

Смем, оче, дати срцу на вољу,
Да овог, који трпи, утеним?

ВОДОМИР

У оку твојем се буди стари жар.
Ја слутим, шта ћеш. Добро, пристајем.

РУЖА

Ни отац не ће с крстоносцима,
Јер њина вера није и наша,
Већ вратиће се одмах с границе.
Јер има посла, постав земљи кнез.
Сад можеш с оцем савез склопити,
К'о с кнезом и владарем слободним.

БОРИЧ

О, вама већ и живот дугујем.

РУЖА

Твој пријам, кад се ми потуцасмо,
И љубав твоја није враћена
Ни већим чим... За живот живот нај,
За срце срце, круну за круну.
Буде ли да ми отац страда кад,
Помози, спаси! Сад пак прими *ти*
За твоје добро срце *његово*.
Ти њему престо извојева пре,
А сад нек престо теби даде он.

ВОДОМИР

Да, хоћу побро, ево деснице!

БОРИЧ

За моје ништа така награда?

РУЖА

А што да пузиш, сичеш змијински,
Кад можеш као оро напасти?
Мајсторске замке, подлу превару
Нек снују, који иду у крају —
А ти на правди тражиш престо свој
Па зато смело ступај, као краљ;
Нек дркће, стрени, ко те не воли!
Одвешћеш собом четир тисуће,
Што рекнеш биће свима законом
А злотворе ће у прах згазити —
И када свршиш грозну освету,
Ти можеш дићи земљу изнова,

Јер наш ће народ к теби прећи сав,
 На плодне пиве с ових неродних.
 Мом оцу ево ја сам наследник,
 Но ја се владе давно одрекох,
 Јер није то за слаби женски створ:
 Док живи, буди другар оцу мом
 А после владај сам у држави!
 Та жеља ми је најватренија
 И ја је давно скривам у срцу,
 На испуни л' се, бићу весела,
 А остане ли пушта — свенућу.

БОРИЧ

Тај одушевљај по је победе.

РУЖА

Тај жар ћу и у војску улити.

БОРИЧ

Ти више пудиш нег' што отац мож'.

БОДОМИР

Не! Она моје мисли казује.
 У бегству ја сам много примио —
 Питомији ми поста дивљи дух!
 На преселим ли народ овамо,
 Извршио бих жељу срца свог!
 На савез с тобом радо пристајем,
 А хоће ваљда и главари ми.

РУЖА

И мора свака, што ти заповедиш.

БОДОМИР

Не тако, ћери! Хоће они бој
 И сви ће са мном слепо и у смрт.
 Но у том важном послу право је
 Да зовнем на збор главе племенске,
 На мора бити и нов уговор,
 А погодбе су ваљда правичне,
 Је л' тако?

БОРИЧ (пресече га)

Јесте, све ћу дати ја.

У земљи биће први народ твој
 А ја ћу само жеђ угасити,
 Кад сатрем оне хуле погане.
 У напред, ево, прими десницу,
 Што хоћеш, редом на све пристајем.

Трећа појава

ЈУДИТА (ступа нагло, скида veo); ПРЕЂАШЊИ

БОДОМИР

А! краљица!

БОРИЧ (изненађено)

Ти, жено?! Од куд ти?

РУЖА (за себе)

И она пати!

ЈУДИТА (премеривши све једним погледом, себи)

Дакле истина!

(Боричу)

Је л' то зар дочек? Да л' сам страшило?

БОРИЧ

Па скоро да се не радујем баш:
 Бојим се да си пропаст донела.
 Над мојом главом овде висе мач:
 Да знају да сам ту — поручих то?

ЈУДИТА (на Ружу гледаћи)

И нада мном је дома био мач,
 Но немај стра, јер велом сакрих лик.

БОРИЧ (нежно је загрли)

Ох, макар... У мом страшном потхвату,
 Где и твој живот морам бранити,
 И накит твој ми може сметати.
 Утрнути ми мож' због тебе дух,
 Па онда, ако будем подлего,
 Ту нема спаса — јеси л' знала то?

ЈУДИТА

Поделићемо срећу: добру-злу!
 И пасти с тобом ја сам вољнија,
 Нег' растављена сама живети,
 У муци, болу, чежњи за тобом.

БОРИЧ

Та ретка верност пре је невера —
 Учинила си против забране.
 Но кад већ дође, да ти прикажем
 Избавиоце моје — ево их.
 На челу ове храбре девојке
 Што видиш ране, писао је нож,
 Што беше мојим грудма намењен.

РУЖА (идући према Јудити)

Тек огреб мали, и већ зарасте.

ЈУДИТА (излазећи такођер према Ружи)

Ал има рана, које остају,
 Не залече се...

(Погледи им се сукобе; Јудита мреким погледом
 мери Ружу, која се преиеражено окреге; себи)

Покори ми се!

РУЖА (себи)

Та мрзи мене!

ЈУДИТА

Хајд у шатор твој.
У њему сам те и потражила,
Са слугом, ког си к мени послао.
(с циљањем)
Не мишљах, да се овде налазиш!

БОРИЧ (Бодомиру)

Опрости; ево мене натраг, сад!
Да свршим с тобом братски уговор.

Четврта појава

ЂОРЂЕ, мађарски ратник. ПРЕЂАШЊИ

ЂОРЂЕ (откривши завес, завирује)
Да он је, он је, не варам се ја.

БОДОМИР

А кога тражиш?

ЂОРЂЕ

Кога нађох већ.
(Одлази. Сви стоје пренеражени; пауза)

БОРИЧ (Јудити)

Шта рекох?! Ето, дође несрећа!

БОДОМИР (предаје шлем)

Не оклевајмо, покри велом лик.

ЈУДИТА

Бранича вере не ће дирати.

РУЖА (трза мач)

Мач, оче, да га мачем бранимо!

ЂОРЂЕ (с поља)

Опкол'те шатор, мора бити ту:
Устолице смо му жену пратили.

БОРИЧ

Шта рекох! Куцну часак одсудни.

ЈУДИТА (поклекиувши)

Ох, Боже, ја му пронаст донесох!

БОДОМИР

(пограбе штитове, потргну мачеве)
Те прве само снажно одбимо.
(наместе се за обрачу)

Пета појава

ЂОРЂЕ (с више мађарских витезова; одмах за тим краљ Лудвик. Палатин. Мађарски главари. Крестосци. Краљева пратиња.)

ЂОРЂЕ

Предај се, ил си с места исечен.

БОДОМИР

Зар госта мог? Под мојим шатором?
Бранича вере?

ЂОРЂЕ

Хулу, протуву!
Да, тражимо га, мора умрети.

БОДОМИР

Ал и ви с њиме!

ЂОРЂЕ

Краљ је рекао:
Ил жив ил мртав мора са нама.
(хоће да јурише)

КРАЉ ЛУДВИК

(ступи с више њих; одастру се завеси)
Оружје доле! Стан'те! Дрзне л' ко —
Одавде не ће главе изнети!

БОРИЧ

(збаци шлем и мач краљу под ногу)
Не дај ме, вођо, тим убицама,
Већ суди право. Ја сам њихов краљ,
Ја нисам грешан, само — несретан.

КРАЉ ЛУДВИК (Мађарима)

Ко поче? Зар би смели лити крв?

ПАЛАТИН

Ово је, краљу, Борич издајник,
Наш краљ нас посла да га хватамо.

КРАЉ ЛУДВИК

Ал овде само ја заповедам.

ПАЛАТИН

У нашој земљи?

КРАЉ ЛУДВИК

У мом табору —
А он је бранич вере Христове.

ПАЛАТИН

Он лажно узе на се име то,
Већ он је душман нашег оташтва.

БОРИЧ

Да Бог и правда живе међ вама,
Ваш краљ бих био ја...

ПАЛАТИН

О, не веруј!
Не, краљу! Он се зачо грешнички,
И матер му је закон прогнао.

КРАЉ ЛУДВИК

Па син да каје преступ материн?

ПАЛАТИН

То не, но он је својих греха пун.
Јер отаџбини квара ношаше,
О, колко квара!.. Да му обашка
За сваки живац казну судимо,
Још не би био кажњен грешник тај.
Са свију страна земље несретне
Довлачио је чете туђинске,
Распаљујући на нас суседе,
С којима дотле сложено живљасмо,
Те на нас мач и огањ дизаху.
Да не би с нама Бог и храброст нам,
Са лица би нас земље шчистио.
Предај га дакле нама у руке,
Нек мучи муке, које заслужи.

КРАЉ ЛУДВИК

Ал ако грехе своје поправи,
Борећи се за веру Христову?
Та праштати је дужност хришћанска,
Кад грешник грехе радо покаје.
Не могу вам га дати, нек је крив —
То реци краљу свом, ког поштујем,
За љубав и за гозбу честиту,
Што војсци ми и мени учини —
Ал Борича му дати не могу.

ПАЛАТИН

Зар така плата твом домаћину
За љубав му? — Да оног заклањаш,
Ко као дупеж на домовину
Са ножем уста, водећ' протуве,
Што земља као талог изметну?
Не кајање ни смерна покора —
Опачина је њега донела
Међу нас, који у бој устасмо
Под знаком крста а за часни крст.
Он тајно уђе као претворник,
А смер му је да склопи заверу,
Да тера своју личну освету,
Јер ту се нада наћи присташа
Спрам себе... па да дигне грозан рат,
Да лије крв, да пали отаџтво.
Е то је његов барјак: света
И бес и покор, грозна недела
А не да тежи светој земљи — он.
И у твом стану сада шурује,
Обећава, ког мож' да заvara...
Ал с праведном је ствари вазда Бог,
И он нам даде конце у руке,
Да нитков замку сплести не мога —
Уврбасмо га, ухватисмо га.

КРАЉ ЛУДВИК

Издајство никад нисам штитио —
Но дајте доказ, онда нек је ваш.

БОРИЧ

О, не веруј им, краљу, пресну лаж!
Њих гони страх, јер њихов отмичар
Зна добро да је престо само мој,
И за то би ме радо смакнули.

КРАЉ ЛУДВИК

Сви за мном! Пре нег судим од ока,
Да чујем тужбу, ал и обрану;
Ко право има, правде имаће.
(Сви одлазе осим обе женске)

Шеста појава

ЛУДИТА. РУЖА

РУЖА

(примиче се к Јудити, која се ухватила за шаторски сто)

Охрабри ми се! Јесте опасно,
Ал краљ га не ће казни предати
Без доказа. — Хајдемо за њима!
(пружи јој руку)

ЛУДИТА

(на додир руке пренувши)

Не сикћи! Змијо, што ме с' дотичеш?!
Из мога ока читаш, све да знам.

РУЖА (тужно)

Шта, краљице? Шта знаш?

ЛУДИТА

То, ко је крив.

Зар ја? Зар ја га гурнух у пропаст?
Је л, што ме сруши сумње оштри нож,
Па не бих више кадра сносити,
Већ дођох... Но па, ето сумње ту
И ето муке — све је истина!

РУЖА

Да, отац мој и муж твој свршише
Да натраг отму престо Боричу.

ЛУДИТА

Да, теби — ти да будеш краљица...
Тај савез није против краљева,
Већ против мога срца наперен,
Ту моје право газе ногама,
Да отимање слави победу;
Ти просу семе тешке невере
У њега... Ти си отмичарка, ти...

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

РУЖА

Зар мислиш?!..

ЈУДИТА

Мислим!.. Доле личину!

О како давно, давно чезнем већ,
Да дођем с тобом очи на очи,
Да кажем да те — мрзим, мрзим, ох,
И да те мржах, чим те познадох,
Б'о што се змија, црвѝ гнуша свет
И пре још него што су ујели.

РУЖА

Па што ме онда прими у свој дом?

ЈУДИТА (боно)

Што примих! Јер се гости поштују —
Па сада жањем красну захвалу.

РУЖА

Шта могох више, до умрети за њ?

ЈУДИТА

Умрети? Ти за њега умрети?
Но ти га спасе, ти га сачува,
Ал узе за то што ми драже би
Нег његов живот — срце његово.

РУЖА

То није, ништа није истина.
Он мене само шује, не љуби.

ЈУДИТА (гордо)

Да спасе њега!? С којим правом ти
Да мреш за њега?

РУЖА

Хтедох, дужна сам.

ЈУДИТА

А сад он теби... То су ране те...
Јунаштво ти је дивно доиста!
Ти просу крв за племениту цел —
Да ја бех мач у оног душмана,
Забола бих се теби у срце.

РУЖА

Ти желиш мени смрт?

ЈУДИТА

Зар једну смрт!

Колико пута мене уби ти? —
Колико пута гледну оком на њ,
Све беху стреле јадном срцу мом!
Ал тешко теби! На крај стигосмо.
Ја збацих ево лажну личину

И зборим с тобом очи у очи,
Ох, зборила бих, ал је слаба реч
— Толики грех да реч зар освети! —
Не, све је мало, свака погрда...
Заслужила си више: — да ти нож.
Забодем у то срце погано.
Још један поглед... једну речцу с њим!
Ја, коју с њиме веже заклетва,
Ја, љубавца му, верна, венчана,
И која родих чедо његово,
Изгубићу га, жртвоваћу га,
Ал исто тако тебе — убићу.
(одјуре).

РУЖА (сама)

Ти збаци маску? Ал си здерала
И моју, што је мене скривала,
Те откри стид мој... Тешко теби сад.
Ко мене вређа, буди фурију,
(пограби стрелу па је разаше)
Па ево на сад њену жаоку!
Зар мучки? (скида стрелу)

Не ћу. Ни понижена

Не могу тако кукавички, не. —
Ти тражиш рата? Мислиш, воли ме?
Не хвала, што му спасох живот драг,
Већ љубав да му срце ужиже...
И ти се бојиш? С тог ме мрзиш, је л'?
Ој, како сумња има оштар вид,
Кад прозре тајне куте срца мог!
И његово ми срце изнесе...
Он воли мене? — Ти си рекла суд,
Суд самој себи, жено несретна.
Ја спасох њему живот — сад је мој,
Не твој, јер ти му пропаст донесе.
И отац твој и његов народ, сви
Напустише га, нема престола,
Одузеше му... Мој ће отац тек
И наша војска да га закрађе...
И живот му и круну дајем ја —
Но сад на поса! Мужа спасавам,
Свог мужа... ма га од ње отела.
Над њиме лебди мач, ал не дам ја,
Ил не дам ил ћу погинути за њ.
(оде).

Седма појава

ВОДОМИР, БОРИЧ (долазе на средњем уласку)

БОРИЧ (узбуђено)

Да ја од краља просим милост!... Ту,
Где ј' моја земља, круна, право, све!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

БОДОМИР

Што стрепиш, кад се посведочити
Од свега не мож' баш ни мрвице!

БОРИЧ

Ал ако може? Има сведоџбе.
Уходили су, знају заверу;
Докучили су; неко издаде
Од вајних мојих поузданика.
Невидљива је мрежа, ал је ту,
И уловљен сам сад пред — освету.

Осма појава

РУЖА (враћа се). ПРЕЂАШЊИ

РУЖА

Пожури краљу, само који час
Па робом поста.

БОРИЧ

Тако пропасти!

РУЖА

Ја онде бејах. Биће потере,
Јер чух, кад дане таку заповест.

БОРИЧ

А моја жена?

РУЖА

Зна за несрећу;
Но шта би она ту где сева мач?
Повратила се где је и била.
Не часи часа, да не задоцниш,
Јер сад ће доћи да те убију.
И пратња нам је ту на коњима,
Па хајдмо!

БОДОМИР

И ми?

РУЖА

И ми с њиме, да,
Наш мач му може бити потребан.

БОРИЧ

Ти к'о да си ми анђо-хранитељ.

БОДОМИР

Док натраг дођеш, дођеш као краљ.

РУЖА

Да учиниш, што треба, освету.

БОРИЧ (бесно)

Да бежим! Згажен! Па без освете?
Одавде, где је земља, престо мој!

(свечано)

Ал вратићу се! — Роде неверни,
Убице части моје матере,
Ни кам на каму не ће остати,
Истребићу вас па из гробова
Нек отаџбина нова изникне.

РУЖА (себи)

Ти хтеде рат? — Да видим победу!
(сви троје одлазе)

Девета појава

ЈУДИТА (после мале почивке долази с друге стране)

ЈУДИТА

И слуга рече, да се вратише.
Па где је? Где је? Мора бити ту!
Шта, коњски бат? (истричи пред шатор)
Њих двоје! Одбегли?

И гледиш, Боже, срамну неверу,
А не ћеш да их стрелом побијеш!
Отвори крило земље под њима,
Сарани их — и мене — и мој срам...
Узалуд клетве! Немоћне су све!
Ал од куд онда мени снаге још
Да гледим чудо... а да не свиснем!
(стропошта се).

(Свршиће се)

МИШКО УБОЈИЦА

Слика

(Наставак)

Први поглед на његову собу одаде
ми човека, који воли ред. Осетих
прво јак мирис, сличан зумбулу,
кроз који се доста јако осећа мирис
на влажне даске и оцрапе клупе.
Обичан мирис свију бећарских соба,

које су ми још добро познате! На зиду,
према вратима, лежи обешено велико огле-
дало са жутим оквиром а у оба му доња
краја задепнуте оне много познате испун-
чене слике од цвећа, обојене не како
треба, по како се хтело! Ово као да је

женска рука наменштала! сену ми кроз главу. На оба краја собе стоји по један креветић, на ниским погарима, а застрвени чистим, шареним пољавама. Више једног стоји на зиду разапета мечја кожа и по њој испрекрштано његово оружје.

Док сам спустио своју торбу уз мали астал, прекривен чаршавом и великом жућкастом хартијом, па оставио пушку у један ђошак, дотле је домаћин наређивао нешто у кујни, па што по некад одговори танак женски глас... Мој ме друг удари лако руком по рамену и показа палцом иза себе на врата и шану. „Није калуђер!“... Ја климнух главом... Тад се чу домаћинов глас, где рече: „Само брзо!“ и он уђе к нама, у собу. И сад сам лепо видео висока и снажна човека од своје, како сам ја мислио, тридесет и четир године (после нам он рече, да има тридесет и седам), са лепим, широким лицем и онтрим, а уједно веселим очима. Мали завијени бркови кицошки му одскачу од пуних образа и са свим покривају горњу танку усну... Светло црну косу превио је на десну страну, поделио је јако, те се јасно бели бела пруга преко целе главе. На њему чисто и необично одело. Прво до самог подвратка скончан капут, који пола личи на војничку блузу и при свем том, што се слио са његовим струком, на њему није било ни једне боре, ни једне увалице. На појама му тесне, утегнуте панталоне, преко којих су до самих колена навучене узане и чисте чизме. Он завуче руке у џепове од капута, занесе оба лакта за леђа и тако стаде према нама.

Прво нам се извини за овакав дочек... Понуди нас да поседамо: „Како — рече — год хоћете... ево и астала!“ Али сам не седе. После отвори један мали орман, извади из њега плаветну кутију од хартије и метне пред нас, па астал.

— Пробајте, рече уз то, овај дуван. Јуче сам га добио.

Ми запалисмо по једну.

— Увек он има укуса! онази мој друг, кад први дим из цигаре растера око себе.

До вечере говорасмо о свему. Највише о лову. И Мишко је био наш друг.

— Ове сам се зиме, рече, лепо провео... Лова је било доста...

— И сигурно си сваки дан ишао? ушита га мој друг.

Мишко из истог ормана нађе једно мало, дунчасто стакло с ракијом, па паточи у мале лепе ракијске чаше и метне пред нас.

— Нисам баш тако, тек после! одговори. Неки пут по недељу две не изађем из собе... ни послом нисам ишао, а кад изађем, по три дана се не вратим... Нарочито је било много ерна. Сад је и томе крај.

— Како? уштам га ја. Зар ви не марите за птице?!

— А, не то!... волим ја сваки лов, само мислим да се преселим онамо к вама... у варош.

Мој друг радосно скочи:

— Једва једном! виклу гласно. Имаћемо друштва, и то добра друштва, па... Само се ти брзо довлачи овамо!... Већ си подивљао!

Дим од цигара брзо напуни собу. Пријатно нас раскрави топла, плекана пећ, и ја осећам, где се по свима крајевима мога разломљеног тела таложу сладак, сањив умор. Ракија ме још више растопа!... Светлост ми дражи очи; трепавице се лене једна за другу и једва се покрећу, а из кујне ме још више уснављује једнолико прштање записке, кроз коју се по некад чује тупа лупа суђа.

Једно време сви ћутасмо. Домаћин отвори мало врата и ушита из собе:

— Је л' готово, Станија?

На то му онај пређашњи женски глас одговори; да јесте — па хајд уноси! рече он, за тим се окрете к нама и поче да се правда „оваком“ вечером.

Мој друг и рукама замапу, да покаже, како је то излишно рећи. У то уђе Станија. Али каква је била та... та Станија! Познато се одмах, да није из ове околине. Друга одећа, друга обућа, лице друго. Ја погледах у свога друга и чини ми се да му у очима видех ону, како он рече, гатку о Шокици, али и поред тога његово детињасто изненађење. Према оној светлости видео сам да је плавуша, да има плаве, мало затвореније и влажне очи.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Преко главе је повезала шарену мараму, која јој крије сву косу. Не погледа ни у кога. Пажљиво спусти служавник на астал, на коме су били тањира и остало што треба за вечеру; тада врло брзо прелете очима на све нас, рече тихо: „изволите!“ па изађе.

Још Станија ни врата лепо не затвори, а мој друг замахну рукама:

— До, мој брајко! Та ово је нешто... нешто невиђено! Ко је то?... Чија је?... Од куд она овде, у овом селу?... у овој планини?

И он се загуши својим питањима.

Мишко пажљиво растури тањире, намести виљушке и тихо рече:

— Де'те, да се не хлади!

Али тиме све прекиде. Сваки његов покрет, оно једноставно осмејивање (то ми сад изгледа обичан израз његова лица), увек смишљена учтивост, све то каже: „Видели сте, па зар вам то није доста!“

После вечере се поче, као обично што бива. Прве чаше одоше врло брзо. Он је с'м наливао из стаклета, али тако, да нам чаше нису никад биле празне. Опет се поче говор о свему, што нам на језик дође.

— Како вам је, рекох, граница?

— Као граница.... Јесте л' били који пут тамо?..

— Нисам

— Можемо, ако хоћете, једном обићи. Могло би вас што шта занимати.

— Све је то лепо, рекох, али они тамо... Ти ваши Арнаути.... Како ће нас они дочекати?

Мишко подиже своју чашу.

— У ваше здравље! рече и брзо је испи. Доли одмах вино у све и, не гледећи у нас, рече немарно:

— Од како сам овде, није ме ни један узнемирио. Обично ко пређе на нашу страну, тај се више опаме не враћа... С њима човек може да има и задовољства. Да их само видите, кад их потерају момци; у камен би се завукли, тако се уплаше.

— А, право реци, утаче се мој друг, да л' си се ти икад уплашио?... Да л' је тебе кад год било страх?

Убојица се јаче осмехну; леже већма

на наслоп од столице, погледи више себе па рече:

— Јесам, брате, јесам. И ја се увек плашим, кад размишљам о опасностима.

— Како то?

— Просто кад о страху мислим. Али кад радим оно што хоћу, онога тренутка, кад ми то дође под руку и кад се за то не спремам, онда ми је то сасвим обично!

Тад се брзо диже са столице, приђе оној мецјој кожи и скиде прву пушку с реда.

— Ако хоћете, рече, да вас упознам јединим својим пријатељима... Ево, овом сам мартинком убио једног Турчина и официра турског. Био је на коњу, после сам другим метком убио и коња. Што ће коњ без њега! помислих, а ја га за себе не бих могао задржати... Иначе добро гађа.

Убојица два три пут отвори и затвори механизам на пушци, па је после пажљиво остави на исто место.

— А ово је наша стара кашикара. Чувам је само из усмене.

Он скиде ту кашикару, са беличастом цевљу и избледелим, много пренуклим кундаком.

— Имали смо тада као полупримирије, само се могла по која избацити. И ми и они пуцасмо од јутра до мрака... Ја сам био обично целог дана у јендеку, испод неког шумарка... Лена хладовина, место згодно и чим се зацрни тамо код њих каква лединица, а ја опалим... Често пута ми се и причини, али зар су нам меци били скупи?... Преда мном је био њихов велики шанец, на доста благој коси, а у томе шанцу они... Турци, већ то се разуме. И један пут потрча један... видео сам га лепо... низам је био. Потрча доле у поток... Ја опалих и он посрте једном, посрте па се диже... Толико ми је требало да поновим још једном и после сам лепо видео, како низам размахује рукама око себе, али се више не диже!... Да сте га само могли видети!... За то је и чувам, иначе, видите и сами, много не вреди.

Он опет остави пушку исто онако пажљиво, као и прву, па поче руком ш-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

пати по осталом оружју и скиде једну криву, турску сабљу.

— Ова ће вас, рече, кад је нама принесе, моћи занимати. Одсекла је своје газди главу! Једном сам се упознао са тим... тим њеним господарем, па се Арнаутић, не рекох вам да је Арнаутић био, па се човек за ме залепио... Звао ме и својој кући. И један пут, кад смо се отуда враћали, то се деси из напада!... Написмо се ракије, а мене ракија чудновато расположи. Ни сам не знам за што, али тада увек стегнем руке у песнице и ако што држим, то ми прити под прстима... Он ме је испратио до границе. На растанку, а он извади ову исту сабљу из каније... Морам рећи, да је и он био мало... мало... но, пили смо обоје доста! „Како ти се, рече, чини ово гвожђе?!“... Ја је узех за балчак... Ви'те и сами, за моју је руку, као саливена... Кад сам је узео, кад сам је испружио, па... то чудновато расположење... тек ми нешто сави руку и само знам да сабља полете, да удари у њега, где се мало, али врло мало заустави и опет полете те ме свега занесе... Ево, види се на њој још белега... ове жуте мрље!

— За Бога, господине! викнух љутито, како сте могли само?! Разумем рат, бојно поље, али тако, на тај начин?... То је страшно!

— Ни крива, ни дужна... још прија-

(Наставиће се)

МРКИ ВУК

ИСТОРИСКИ РОМАН АДАМА КРЕХОВЈЕЦКОГА

ПРЕВЕО С ПОЉСКОГ РАЈКО

(Наставак)

III

Настају друга времена...

Обистинише се речи краља Владислава Локтка. Друга сада настадоше времена, други се заче обичај, други људи стадоше уз краљевски престо, који се, место стародавних простоте, стаде окружавати блеском и раскошносту, по угледу на андегавски.

Кад пак Маћко стиже у Краков, ако и не

тељи, пријатељи! уздахну мој бедни друг, који ни рањеној птици није могао главу да откине.

Убојица не престаде да се осмејкује. Он остави сабљу на место, извади белу, чисту мараму, обриса прсте, па, не гледајући у нас, са свим мирно рече:

— Ама, ви нисте чули, да ми је сам дао сабљу и да је стојао према мени... Опет вам кажем, да онда ништа нисам мислио... То није било намерно.

Он пружи своју снажну и сувоњаву руку за своју чапу, куцну њоме обе наше и тако мило, тако пријатељски рече: Та зар ја морам увек да предњачим?!

Обоје исписмо преко воље... Више нити он хтеде пити смо ми тражили даље познанство са његовим „јединим пријатељима“. Натезало се и са разговором. Ја сам осећао неки немир и потпуно расстројство. Онај данашњи умор изгуби се, од једном, као разбијен мехур. Је ли могуће, да има и таквих људи?! зуји ми кроз главу, а преко воље очи ми се везале за њега, за тога убојицу... Хтедох рећи да ми се спава, али зар је њега требало опоменути? Он брзо скочи са столице.

— То је, рече, ваша соба, а ви се сами поделите.

Погледа једном око себе, осмехну се на нас и изађе.

Илија И. Вукићевић

беше први пут онде, не могаше се доста да начуди различитим и великим променама, које онде виде.

Краљевски град изгледаше са свим друкчије, него за Локтка. Обиље и богатство свуда, куд оком погледаш. Нове куће и величанствене цркве са зиданим торњевима; а по улицама ходе господа грађани, одевени као сенатори; говоре врло гласно, а јемачно им је добро, јер су им

лица округла као месец, на трбусима само што не понуцају свилени кафтани, а изглед и држање дрско.

Пап Маћко гледаше, дивљаше се и љубаше, кад така безобразна Ђифтарија, пролазећи мимо његову пратињу, смело диже очи, једва се маши руком чанке, клања се лахко, а кашто поздрави кроз зубе, али онако, као од милости.

— Безобразна фукара, — мишљаше — ти варошани, дебели су као венрови... Али није ни чудо!... Краљ нас снутава законима, а њих узима у заштиту.

И иђаше даље, све радознано разгледајући.

Ту га задиви дивна кућа, која се гради, из темеља, од камена и опеке; онде опет види, како руше старе куће, да не руже града.

На тргу голема тишина. Дизаху ту велике зграде, где ће бити дућани с чохом и стоваришта робе; градиле се и друге лепе куће, а неке се оправљале и украшавале.

Сијасет је људи ту радило, тесара, зидара и других радника; неки беху доведени из туђих земаља, поименце из Немачке; али већим делом беху то сељани са краљевских добара, које привлачаше обилата зарада. Еле тишина ту владаше и врева од зоре до мрклог мрака. Множина трговаца, а особито шиљарица, дизаше непрестану грају. Ту жена, врло гиздава, црвена и дебела лица, викаше у сав глас, хвалећи своју робу; друга се свађаше са суседом; једна вуче рибу за реп, која се праћака, из воде, па даје купцима, да ју огледају; друга раширила по клупи различито воће и поврће, подбочила се, па се смеје, разјанивши уста, шаљивом говору кројача, који седи подаље, па с великом иглом и пожицама изгледа посела. А свима се на лицу види веселост и задовољство.

— Добро им је ту... — мишљаше пан Борковиц, и та га мисао уједе.

Иђаше даље. Мину до двадесет шатра и буда, а можда и више, где беше, на угледу, различито платно, учињене коже и лонци. А даље све богатији дућани; по прозорима дућанским поразменитан бисер, конче и претење; на другом месту фалендиш, кофтир и атлас. А између тих дућана, шатора и робе трче непрестано момци, жене и деца смејући се, вичући, свађајући се. Јагма, метеж и врева, измешана то звуком лонаца и посуђа од цина и олова, то потмулим одјеком буради, коју бачвари набијају. Највећа је пак вика онде, где седе шиљарице или где

градски стражари куше местовину, а најгласнији смех онде, где су намештене различите крчме и где продају изврено пиво.

Погледа пан Маћко на своју дружину — а њима свима чисто се очи смеју на ону робу и драгоцености, поразменитане тако да их руком узмеш... Погледа и грозно смрси обрве.

— Дирне ли који шта — викне — гркљан ћу му пичунати!...

И иђаше правце у гостионицу, намести онде своје друштво, па сам изиде још у град.

Дошав на трг, стаде замишљен. Беше то подневни сахат, а од цркве Богородичине врвљаше сада гомила свечано обучених варошана — мушкараца и жена — сто и више глава на броју. Иђаху полахко певајући и вичући. Од злата, аксамита и драгога камења да очи засену. Средином те хрне ступаху младенци, а пред њима иђаху министрели или варошки певачи, певајући различите песме. У прекидима удараху у таламбасе и бубње а онда неколико дечака у чудновату шарену оделу и још чуднијим капама, које тачно пристајаху на врх главе, а са два шиљаста крајичка, што но падаху око ушцију — стадоше удешавати свакојаке враголије. Једни држаху у рукама дугачке трубе и духаху у њих немилнице, надимљући образе с радосним лицем; други пак бацаху високо кане у вис, па чловљаху и дочекиваху те кане погама — а све на бучну забаву гледалаца. А кад се то сврши, опет заневаше министрели, после гомила застаде, а неки гитаристи или вентак збору у стиховима стаде говорити врло слично, славећи младине дражи.

Пап Маћко се ухватио за трбух од тешкога смеха, кад је чуо те масне песме и стихове.

— Има ту и ђаво своју забаву! — помисли.

Али одм х, чим погледа на богато одело и весела лица у сватова, опет се стаде једити и љутити.

— Варошчанско је то краљевство — промрља — не витенко!

И окрену зловољно.

Сватови одоше даље, а и пан Борковиц смераше да окрене на другу страну, ал' само што је начинио неколико корака, мораде опет застати.

На супрот, баш у средину трга, иђаше пешке ејајна свита краљевска. На челу ступаше сам краљ.

Младо лице беше бледо и као уморно; само

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.scribd.com тамне очи светлуцаху младеначким огњем. Држање беше гиздаво, величанствено. На све стране бацаше умиљате погледе и пријазно се осмехиваше. У осмеху томе беше дивна доброта, а на лицу израз туге, која дираше у срце.

Уђе у гомилу оних пиљара и запатлија, које је отојич посматрао Борковиц. Размицаху се пред њим с великим поштовањем, али без бојазни и зачуђености, као да је то обична ствар. А он многим прилажаше и поверљиво се разговараше.

Пан Маћко се сакри за зид оних нових дуђана, што по се грађаху, да га краљ не би познао, на гледаше, да му очи некоче. А некла га тако странна радозналост, да чује, шта краљ говори, да не могаше издржати, него за час изиде из закљона и примицаше се најљиво све ближе.

Све не могаше чути, али из непрекиданих речи, које му допирашу до ушију, разабра како краљ готово свакога запиткује, шта му фали, или на што се жали, а сваки одговарање смело милостивоме господару. Особито они сељани са краљевских добара, који беху забављени око градња нових кућа, згртаху се хрипимце и, поклоњивши се краљу до земљице, говораху за чудо смело и одговараху на питања. А краљ се смешкаше умиљато, неке благо караше, некима обећаваше помоћ, а неке световаше. А сви слу-

(Наставиће се)

шаху његове речи с таким дирнутошћу, као евете заповеди. После се упути краљ онамо, где беху највећи дуђани сукнарски, а за тим походи кожаре; — и ту већ пан Борковиц разговетно чу, како краљ вишим гласом говори о новим законима цеховским и како хоће, да им буду сви послушни. А кад се враћаше, тискаху се за њим сви и викаху радосно, опраштајући се с добрим господарем, коме се лице сјајаше од велике умиљатости.

Пан Маћко шкринаше зубима од зала.

— Не ћу се ја ту ништа помоћи — гуњаше — нити ћу наћи потпоре. Запета га врло воле, а он ласка светини и већ ју је предобио.

Док је тако стајао, ускине од гнева, и гледао на краљевску свиту, која се полахко удаљаваше, зачује наједаред за собом два гласа:

— Но, време је — говораше један — да се томе учини крај... Сељак, варшанин или Жид, владају сада у томе краљевству... а шта нама?... Казимир је охол према нама, са светином се брати, сељачки краљ!

— Зло — одговори други — нема ереће, на ни у коцкама... Јуче сам изгубио све, а Камсдор, скот жидовски, не ће више да позајми.

Борковиц се живо осврну и онази два човека, још млада, где су се размахнули, па иду брзо, као да их ко вија.

ПОУКА

ЈАКОВ МОЛЕШОТ

У прошлом броју „Стражилова“ јављено је, да је умро славни физиолог Јаков Молешот. Његова смрт подсетила нас је на леп један чланак о њему, који је лапе, приликом седамдесетгодишњице великога научника, изашао у немачком Магазину из пера његова земљака професора Стоквиса, најславнијег физиолога холандског. Како смо уверени, да добици на пољу науке пису само својина појединих народа, међу којима се истакли највећи трудбеници, те да пису само ти народи дужни одавати част и славу научницима-великанима, то мислимо, да не ћемо погрешити, ако пустимо, да и наш свет онширније што дозна о човеку, који је

сав свој век посветио науци и раду у корист човечанству.

Ево шта Стоквис пише о покојном Молешоту:

Ко мисли, да у хладу платанâ, у мирној тишини задовољства самим собом, крај „топле пећи“ знање и умење клија најбујније, тај је једнострано проучио историју човечје културе. Не! исто тако често, шта више још и чешће науку најпљивије покреће бура и непогода, потмули земљотреси човечјега друштва, жестоки бој нових мисли, које се самосвесно дигле на старе, традиционалне појмове. Па ако у нашем веку, у веку природних наука потражимо време, кад је најшареније, најмирисије и најнеувелије цвеће процветало на пољу науке, све ће нам ука-

зати на годину 1848, на године пре ње и после ње.

Тих се дана први пут чуло и за Јакова Молешота. Као син практична лечника у главном граду северног Брабанта родио се у Херцогенбушу неге године, кад је Грчка извела прво срећно предузеће, да стресе турски јарам, исте године, кад су две јужне америчке државе, Бразилија и Парагвај, извојевале себи независност. Тако се некако већ крај колевке му заореше песме слободи, велики принципи слободе мисли и говора дочекаше добродошлицом малишну и одмах га најмише у своју службу. Но у истину се онај мар за слободу право развио у њега тек кад је као дечко од петнаест година отишао од родитељске куће, да изображење своје започне у гимназији у Клеву (1837—42) а да га заврши у свенаучишту у Хајделбергу (1842—45).

Што је његов отац волео немачку гимназију већма него холандеку латинску школу и хајделбершко свенаучиште већма него које нидерландско, кад је ваљало да за ваљана лечника изобрази свога даровитога, природним наукама оданог сина, доказује, да је имао широк и добар поглед. Сванула је била нова ера медицинским наукама, а то се у Нидерландији једва и онајало. Природне науке стресле су биле јарам, под којим их је савијене држала природна филозофија. Медицина је стала увиђати, да изворе свему њену знању и умењу ваља тражити у бијологији и физијологији. Наука о животу сама се развила била у физику и кимију живих створова те је на целу пољу медицине све то већма стала превлађивати метода природних наука. Пре свега

се пак сјајним открићем Швана и Шлајдена, упознањем живе ћелије као последњег, микроскопом даље нерастворива елементарна склопа живих телеса отворило са свим ново поље плодитим истраживањима и применама. Па док су у нидерландским свенаучиштима већим делом трајале старе традиције, дотле се Хајделберг од 1842 до 1845 могао дичити анатомом и физијологом као што је био Тидеман, који је у својим класичким испитивањима о варењу открио хемиске процесе, којима подлеже јела у стомаку и цревима — физијологом као што је био Т. Л. В. Бишоф, који је први микроскопом испитивао развитак јајета у сисаваца, — физијологом и патологом као што је био Јаков Хенле, човек, „који је снажним стилем и неумољиво-оштром логиком иронично умео да открије заблуде, којих је још свуда било тма божја, човека, којим је за науку о ткиву микроскопом учинио то исто, што је за њу урадио био Bichat без микроскопа“. (Jac. Moleschott: Salvatore Tommassi e la riforma della medicina in Italia. Рим. 1890). Под његовим руковођењем, под руковођењем тога, на политичком пољу онако слободоумног те с тога онако често гоњеног Јакова Хенла написао је Молешот своју дисертацију, којој је предмет финији микроскопски склоп плућа, где се први пут описује склоп финих бешчица, што носе име Малпигијево, и то, како у њима долазе глатки мишични кончићи. Млади научник је показао, како уме самостално и самосвојно да испитује те је дисертација, која му је набавила докторску титулу, стекла му уједно и име одлична хистолога.

(Наставиће се)

Андреја М. Матућ

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ

Сергије Шахрак Нивик. Први извештај епархије бачке. Написао — — — Н. Сад. 1893. 8^о стр. XIV+320. — И ако можда није прилика, да се о оваком дјелу говори у књижевном листу, ипак због своје знаменитости заслужује, да се и овдје чује која ријеч о њем. Напошљетку ова књига описује и статистичким подацима показује морално-религијозно, просвјетно и имовинско стање бачкога владичанства — а то је најшвира основа и за развијање књижевности. Нека наши политички лиетови и црну марљиво ове статистичке податке, нека их наши народни посланици добро проуче а средишње автономне

власти нека изведу из њих логичне консеквенције — ми ћемо овдје само указати на значај оваквијех радова. Већ по том што се ово дјело радосно поздравило на све стране види се, да је оно данас ријеткоет, а што је оно ријеткост значи, да наше средишње власти не извршавају својих дужности, а то је жалостан знак наше слабости и површиности. Неумитни бројеви и перценти у овој књизи чисто забринуте гледе на наше дјетињасте препирке, на нашу жалову борбу, жал је цео свијет увидио њихов значај осим нас и довикују нам пошљедње memento, да још за времена пренесемо свој рад и уложимо своју снагу у корисне народне послове. Или зар није источњачка појава ово: наше средишње автономне власти, наши

сабори послују око народне просвете, око морално-религиозног напретка, шта више постављају уредбе и законе на тим пољима а не имају ни појма нити траже да дознају, колико нас има, колико нам је имање, како смо у религији, моралу и просвети, напредујемо ли у том или назадујемо, па онда да пронађу свему и узрок? Зар се не зове то видати на пијеску? Док тачно и свестрано не испитамо све разноврне прилике нашега народа и статистички их не потврдимо, све ћемо лутати или ћемо тек странпутицама ићи оној сврси, којој треба да послужи сав наш аутономни апарат: моралном, просветном а и физичком напретку. И у том и јест велик значај ове књиге. Могао би ко опазити, да би се погдјешто могло изоставити те би била подеснија за употребу, да би се могла згодније распоредити, краће и тачније стилизовати, свакојачко би се могло пожељети, да је и језик правилнији; и сам писац сумња у поузданост некијех података — али све то засада на страну! Сваки одејек ове књиге и она сама собом цијела побуђује на размишљање. Нов, озбиљан, реалан свијет нам се открива, који стоји у чудној противности с оним, који смо обикли гледати кроз наочари нашега „Јавнога мишљења“. Још двије жеље на завршетку: да овај „Први извештај“ не буде пошљедњи и да се ова књига разиде што даље по народу.

Т. О.

Јан. М. Веселиновић. **Од срца-срцу.** Пише — — — Добричине. — Робијаница. — Паћеник. — Пустињик. — Божићна радост. Београд, штампана крај. еписке државне штампарије 1893. Накладом књижаре Велимира Валожкића. 8а. стр. 95, пет слика ван текста; цена 1 дин. 50 пр. дин. или 75 новчића. — Пет приповедака, којима су горе писани натписи и које је Јан. М. Веселиновић, екунишаних у збирку, приказао „своме чичи Миловану Ђ Глинићу у знак искреног пријатељства“, лепе су и спретне слике из селачког живота у Србији. Последњим двома са гледишта саме ствари једва да би се дало ништа замесити, у прве три пак има по што шта, што на мах тек раздеси хармонију. Веселиновић као да све свима „добија густ“ на пикантерије, а оне му се очајнички одупиру, јер виде, да се за њих маша рука жилава и једра те им шаде може поломити нежне вратове. Веселиновић је и сувише чедо села и природе а да би без усиљвања могао вешто изнети онако клавзаве антитезе, бар о што је на крају треће приповетке. Ту се обично, као о једно око, каже више по што треба и по што се сме рећи. А и иначе добра половина те треће приповетке рамље у карактеристичности, којој је иначе Веселиновић те још како вешт. Види се да је ту стао бар на поединцу. У првој половини те треће приповетке и у остале четир вири иза свакога реда поуздана рука, и док та рука распреда малено и лако намотано клучи: епиеодских догађаја и доживљаја, милина ти је гледати како лако одмотава, но кад се мани замршенијег клупчета, у које су спутани чак и трагични конфликти, ту дар дабогне не да да клупче буде за њ. Гордијев цвор, аа тек руку најпосле изда снага те на неким местима, у љутини са невештости своје, конач и откине. Стога „Робијаница“ крај свег живихна, канда мало и преко-јего-реалностична приказивања прилично заостаје за својим другима. Одело, у које су оденути ликови у овим приповеткама рекли бисмо да није оно лепо стајаће рухо, које је Веселиновић, у пркос и најбољем тераји

сеоском, умео до сада вешто да скроји. Сад као да му је помагао калфа, који је био свог века бар у Бечу. Хајде што Београђанка вели: „треба да купиш један лебап“ (стр. 50), то још како тако, али о што Јан. М. Веселиновић Свилаеуљанин да говори: „То је био један бекар“ (стр. 23), „колико једној сеоској кући потребује“ (стр. 25), „и одјуреше за једним девојчетом“ (стр. 55), „дођох до једне воде“ (стр. 61), „прави једну делту“ (стр. 62)?! Зацело је тај Бечлија калфа приденуо и оно „дрхтећим гласом“ на страни 89. Веселиновић би боље радио, кад не би тражио помоћи. Не би без невоље кварно свога оног природног и неусиљеног стила. Или би ваљало да се осврне за поузданијим делијом, па да га тај међу осталим научи, да се не пише: „тичијих“, „овчија“, „дечија“, „човечија“, „ја би“, „божићна“, „он поређа његове књижице“, „она не може да види краја њеним мукама и недаћама“. Што „Пустињик“, који је „само дваред у свом веку видео“ попу, меће у уста мало осакаћено Оче наш, држимо да чича Нура не би имао разлога лићи нарницу са увређене части, по не верујемо и да је старом честитом попи Стојану, крај свег његова „болећива срца“, право, кад се на њега беди, да је вапио: „С нами Бог, разумјете, јавици, и покорјајте сеја —“.

Г.

Јанко М. Веселиновић. **Адамско колено.** Слика из сеоског живота. Од — — — Београд. Накладом књижаре Велимира Валожкића. 1893. 8а. стр. 23. Цена 30 п. д. — На челу 4 и 5 броју „Гласника за забаву и науку“, којег од то доба — а то је скоро већ три месеца — више не видесмо, почела је изазити Веселиновићева слика из сеоског живота под горњим натписом. Саопштена је онде прва и друга глава и нешто мало од треће. Сад пак пре неки дан добијемо целу слику у засебној књижици. Уживање, које нам до сад прибавише све Веселиновићеве свеже и једре слике из сеоског живота у Србији, помутало нам је овом приликом страх, да ће Веселиновић постати — стереотипан. А страх је у нас изазвало то, што се почињемо уверавати, да мало мало на даровити тај приповедач све долази на исте мотиве. Истина вешт је толико, да и из истих мотива, ако већ мора бити чак и исцеди сваки пут по ново нешто, али се ипак бојимо, да најпосле не ће ни највећа вештина кадра бити снасти од монотоније. А штета би било за Веселиновића. „Адамско колено“, „слатке крви спротица Љуба“ јесте свакако чељаде друге багре, но што је „робијаница Сара“, провизорна њихова заједничка мана — не отвори се, што кажу, врећа одмах — не води код обеју до истих последица — Сарин се Јосип пропије па је туче док га она не убије, и Љубин се делија пропије па „чини непочинство на њене очи“ а теши се „Швабицом, што нева ка' ђаво“, док не дође „принов“ — има дакле што је „мало друкчије“, но у главном је „онет то“. Но кад се човек на то не осврне, мора рећи да је и ова Веселиновићева слика вешто снимљена. „Адамско колено“ — не одмах, као у Вука, plus quam Penelope, нити као у народној песми, коју прибележи Милован Јанковић у „Даници“ 1865 године, јетрвица срца милостива, него осмо женско дете у оца и м. тере — јесте до најмање ситнице конесквентно изведен лик те му не може бити позор етати упоредо уз остале лепе ликове, које је створила Веселиновићева машта. На је и догађај, по Веселиновићеву адету, живим бојама ниансован, само се лапидарност у приказивању

несавремених ситуација овде одвећ залетела у недоглед те пустила да читалац дође до оваквог криваца питања: А како то, да Јаков тек post festum дозна, какав му се припов у кући спремао?! Та за то ваљда тек није потребан засебан течај гинекологије!! Г.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ

— У немачком Магазину има ова белешка: Хајне је у особитој милости у Малоруса. Још пре четрдесет година изашле су његове песме у малоруском преводу. Први су преводиоци били два Галичанина: Богдан Дидицки и неки Т. М., који се никад није јавно целим именом. Први је превео Хајнову романцу „Ein Weib“ а други песмицу „Es liegt der heisse Sommer“. Оба превода су прилично неспретна. У Украјини се Александар Навроцки интересовао за Хајнове песме те их је превео три 1859 године. За њима долази већ читав низ преводилаца, и то у Галицији: Владимир Саскевић, Јурије Фетковић, Остап Левицки, Иван Франко, Василије Конон — и у Украјини Михајло Старицки, „Навле“ из Украјине (= П. Кубински), М. Кримски, Лесија Украјинка (псеудоним Ларисе Косакова), Максим Ставицки, Никола Коћубински и др., који су по периодичним часописима или књигама донели многе Хајнове песме у малоруском више или мање вешту преводу. Чудно је при том да се већина преводилаца бавили само „Књигом песама“, тако да су неке песме преведене и по три и по четир пута. По разним часописима и књигама за толико година разбацани преводи нису дали потпуна појма о Хајну читаоцима, који не знају немачкога оригинала. Потребно је дакле било целокупно издање његових песама у малоруском преводу те је такво издање месеца Јануара ове године изашло у Лавову. Млади књижевници из Украјине: госпођица Лариса Косакова и Максим Ставицки превели су *Lyrisches Intermezzo*, *Heimkehr*, *Die Harzreise*, нешто из *Nordseebilder* те све заједно издали под натписом „Књига песама“. Лариса Косакова превела је 92, а Ставицки 51 песму. Њихови се преводи одликују лепим језиком и верним преписом оригинала. Познати пак малоруски књижевник Иван Франко, који је давно превео Гетова „Фауста“, издао је у изврешну преводу „Deutschland“ и нешто из „Романцера“ под натписом: Одабране песме Хајнриха Хајна. Франко је пошло за руком те је погодно не само мисао, него и облик, тон и метар немачкога оригинала. У предговору упознаје читаоце Хајновим животом а у тексту има много белешака (по Елетеру), које читаоцу разјашњавају духовиту зимеку бајку.

— Заједница уметника и књижевника у Београду имала је у прошлу суботу последњу седницу овога лета. Читао је Љубомир Педић своје студије о Војиславу Ј. Илићу и Лазу Костићу. Уз то је дебатовано о досадашњим Педићевим критичким студијама а говорило се и о светковинама, што ће бити овога лета у Дубровнику и на Ободу.

— Љубомир Педић јавља, да је намеран да, путем претплате, изда своје критичке студије из *новије српске лирике*. Реч је у тим студијама о Ђури Јакшићу, Змају Јовановићу, Каћанском, Лазу Костићу, Јовану Илићу и Војиславу Ј. Илићу. Напред ће бити засебна студија о *новој српској лирици и њеним критичарима*. Књига ће изнети петнаест до осамнаест штампаних табака а стојаће за нас овде 1 фор. Рок претплате је до краја јунија, књига пак биће готова крајем јулија.

— У Загребу је умро професор геологије и минералогije у ондашњем свенаучинству и члан југосл. академије др. *Ђура Пилар* у 48 години свога века.

— У Београду је 11 о. м. умро др. *Ахим Медосић*, пензионер професор Велике Школе. Поживео је 78 година. Радио је и на књижевности и то у медицинској и пољопривредној струци.

БЕЛЕШКЕ О УМЕТНОСТИ

— Певач Раја Павловић, члан краљ. нар. позоршта у Београду, дао је у штампу *1 Коло српских народних песама*, удешених за гласовир.

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

— У претпрошли понедељак прослављена је у Бечу стогодишњица Јана Колара.

— Словенска добротворна задруга у Петрограду славила је на дан св. Кирила и Методија о. г. двадесетпетгодишњицу свога опстанка. Пре по дне је била свечана служба у Исаковој цркви а у вече је била скупштина у дворани племићке касине, где је најпре лик отпојао тропар св. Кирилу и Методију па је онда председник гроф Игњатијев беседио свечану беседу. За њим је академичар Бестужев Рјумин говорио о заслугама покојних чланова: Гилфердинга, Левицкога, Н. А. Кирјева, Кијаловића, Золотарева, Достојевскога и др. По што је за тим лик отпојао Слава Богу на небесех, осврнуо се Игњатијев на историју словенских задруга у Русији, па су онда проглашени новоизабрани чланови и лик је отпојао С нами Бог. Стигле су силне адресе, поздрави и телеграми, међу осталим од црногорскога кнеза Николе, од Михајила, митрополита Србије, и од владике Штрбосајера. Од гостију су говорили Србин А. Васиљевић, Хрват Јакић и Бугарин Људеканов. На послетку је још говорио Н. П. Ансаков.

— Месеца јулија ове године прославиће се на Цетињу и на Ободу четрестогодишњица Ободске штампарје. Руско свенаучинство у Казану послаће том приликом на Цетиње нарочиту депутацију, коју ће предводити Александаров, професор словенских језика. Исто је свенаучинство именovalo црногорског кнеза Николу својим почасним чланом те ће та депутација однети и предати кнезу диплому.

САДРЖАЈ: Песништво: Кнез Борич. Минико Убојица. Мрки Вук. — Поука: Јаков Молешот. — Ковчежић: Књижевни прикази. Књижевне белешке. Белешке о уметности. Просветни гласник.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваке недеље на читаву табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. за по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата књижари Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожина у Београду.

Издаје књижара Луке Јоцића.

Штампарија дра Павловића и Јоцића у Новом Саду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS